VÄINÖ MONONEN

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA I

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA I

(C) 2021 Väinö Mononen

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4321-8

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA I

Alkusanat

Sisällöstä

Kaikki sai alkunsa siitä, kun olin käymässä ensimmäistä kertaa Suomussalmella 60-luvun lopulla. Osallistuimme tuolloin Kainuun Rastiviikolle isäni Reinon ja veljeni Veikon kanssa. Osakilpailujen yhtenä välipäivänä oli isäni järjestänyt ajankuluksemme hieman tavallisuudesta poikkeavan ohjelman.
Isäni hyvä ystävä, metsäteknikko Kalevi Rautiainen oli lupautunut esittelemään meille talvisodan jälkeisiä näkymiä.
Liekkipatsaalta lähdettiin ja Raatteentie kuljettiin päivän aikana edestakaisin päästä päähän. Kainuun korpimaisemassa näkyivät ankarat sodan arvet niin selvästi, etten ole voinut vieläkään niitä unohtaa.

Vuodet vierivät ja veteraanirivit harvenivat. Ja sitten - neljä vuosikymmentä myöhemmin - tavattiin Kalevi taas samassa paikassa ja samalla asialla. Kuljimme tuon neuvostojoukoille katkeran kalmantien läpi uudestaan. Paljon olivat paikat muuttuneet vuosikymmenten jälkeen. Kalevi tuumasi reissun jälkeen, että nyt taitaakin olla opas vaihtunut nuorempaan…
Vaikka luontoäiti olikin armollisesti peitellyt pahimmat sodan arvet, eivät nuo muistot saa koskaan täysin unohtua, sillä niihin kätkeytyy vieläkin paljon ajattelemisen aihetta niin meille kuin tuleville jälkipolville.

Suomussalmen talvisodan päättymisestä on kulunut tähän päivään mennessä kahdeksan täyttä vuosikymmentä, joten päätin koota vuosien aikana kertyneitä kirjoituksia ja muistiinpanojani yhteen, joista koostui julkaistavaksi yhteensä 1.720 sivua.
Tekstiaineisto pohjautuu keräämääni aineistoon, jonka olen myös useilla retkilläni Kainuun maastoissa läpikulkenut.
Talvisodan tapahtumien ja sisältöaineiston laajuuden vuoksi olen joutunut jakamaan myös nämä Suomussalmen monivaiheiset tapahtumat luettavuuden helpottamiseksi viiteen erilliseen teokseen, kuten tein aiemmin Kuhmon taistelujenkin osalta.

Talvisota Suomussalmella I on ensimmäinen teos laajasta viisiosaisesta Talvisota Suomussalmella -sarjasta, joka kertoo eversti Hjalmar Siilasvuon komentaman 9. Divisioonan suomalaisjoukkojen talvisodan taisteluista venäläisdivisioonia vastaan.
Teos on useista eri tietolähteistä vuosien saatossa koottu laajahko kertomus, joka seuraa lähinnä suomalaisjoukkojen näkökulmasta sotarintaman tapahtumia, jotka koettelivat täysin säälimättömästi Suomussalmea ja etenkin sen siviiliväestöä vuosina 1939-1940.
Mukana on myös talvisodassa olleiden miesten omakohtaisia kommentteja sekä värillisiä piirroskarttoja ja valokuvia itse tapahtumapaikoilta.

Kiistaan tarvitaan aina vähintään kaksi osapuolta. Niin Suomussalmellakin, missä osallisina olivat sekä neuvostoliittolaiset että suomalaiset - edelliset maahan hyökkääjinä ja jälkimmäiset maansa puolustajina.
Suomussalmen taistelujen tapahtumakuvaukset ovat monelle lukijalle paikoitellen hyvinkin tuttuja, joten olen koonnut mukaan ehkä hieman tuntemattomampiakin kohtauksia.
Laajan sisällön oheen olen sovittanut sotatapahtumien sekaan koottuja veteraanien tarinoita eri vuosikymmenten varrelta sotakirjailija K. E. Salmisen myötämielisellä suostumuksella.

Suomussalmen sotatapahtumien lyhyt tiivistelmäosuus on lisätty selventämään ja jaottelemaan teoksen operatiivista osuutta. Mukana on myös talvisodan yleistapahtumien hahmottamiseksi useita tilastoja sekä yksittäisiä otteita talvisotarintaman erillisiltä lohkoilta. Liitteenä olevat värilliset piirroskartat olen sovittanut tekstiin helpottamaan itse rintamatapahtumien tilanne- ja paikkakohtaista seurantaa.
Myös tapahtumapaikkoihin liittyviä värivalokuvia olen lisännyt tekstin oheen. Vanhoja ja paljon käytettyjä sota-ajan kuvia olen koonnut mukaan neljänteen teokseen.
Löytämäni Suomussalmen taistelujen suomalaiset sankarivainajat ovat kirjasarjan viimeisessä viidennessä osassa yksiköittäin aakkosjärjestyksessä eriteltyinä.
Lisäksi edellisen listan lopusta löytyvät myös kadonneiksi tai tuhoutuneiksi kirjatut sankarivainajat sekä Neuvostoliitossa teloitetut suomussalmelaiset sotavangit.

Kiitokset

Osoitan lämpimät kiitokseni isälleni Reino Monoselle, jonka talvisodanaikaista metsänvartijan majaa Kuhmossa olemme voineet käyttää eteläisenä tukikohtanamme ja suomussalmelaiselle Aino Härköselle, jonka emännöimän pohjoisen ”Kuutamon” tukikohdan palveluihin olemme voineet aina tarvittaessa tukeutua Suomussalmella kulkiessamme.
Kiitokset myös joensuulaiselle Anja Kinnuselle, nurmekselaiselle Mauno Immoselle ja äänekoskelaiselle veljelleni Veijo Monoselle arvokkaasta avusta aineistojen hankkimisessa sekä vaimolleni Eevalle, joka on suhtautunut sisukkaan ymmärtäväisesti vuosia korpimetsissä kulkeneeseen ja öitään valvoneeseen kirjoittajaan.

Esitän kiitokset kaikille yhteyshenkilöille ja menneiden vuosien varrella retkillä mukana olleille, samoin puolustusvoimien omille edustajille - Kainuun rajavartiostolle ja Kainuun prikaatille. Kiitokset myös Suomen Tietokirjailijat ry:lle heidän yhden kerran tutkimuksiini myöntämästään 300 euron matkarahasta Suomussalmelle. Lukuisilla vuosien aikana tehdyillä maastoretkillä on muutoin pitänytkin pärjätä sitten vain omillaan.

Toivotan Sinulle lukijani mielenkiintoisia lukuhetkiä Kainuun uskomattoman selviytymistarinan parissa!

Teos on omistettu Suomussalmella 1939-1940 käydyn talvisodan suomalaisveteraaneille ja heidän unohtumattomalle muistolleen.

Enossa 30. marraskuuta 2020 ***Väinö Mononen***

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA I

Sisällysluettelo

Alkusanat

- Sisällöstä *sivu 7*
  - Kiitokset *sivu 9*

Verinen lähihistoria

- Suomen sotahistorian ominaispiirteet
  - Kaksi yhdistävää piirrettä *sivu 27*
- Esihistoriallinen sodankäynti
  - Ajanjakso ennen 1200-lukua *sivu 27*
- 1700-luku
  - Pietarin turvallisuusmyytti syntyy *sivu 28*
  - Levotonta aikaa *sivu 29*
  - Yhtenäinen kansakunta *sivu 29*
- Jalo kansa!
  - Veteraanien puolesta *sivu 30*
- Autonomian aika
  - Suomi sijaiskärsijänä *sivu 31*
- Sisällissota
  - Sotaväki syntyy *sivu 31*
  - Punaiset ja valkoiset vastakkain *sivu 32*
  - Vapaussota, vallankumous, kansalaissota… *sivu 33*
  - Vaikein askel *sivu 33*

- Suomalaisia Puna-armeijan sotaopissa
  - Komentajakurssit *sivu 35*
  - Eri maiden koulutusosastoja *sivu 35*
  - Sotakoulu lakkautetaan *sivu 36*
  - Suomalaisia sotakoulun oppilaita *sivu 37*
- Uusi aluepohjainen organisaatio
  - Jääkäriupseerit suunnannäyttäjinä *sivu 39*
  - Puolustusorganisaatio *sivu 39*
- Talvisota
  - Itä-Euroopan uusjako *sivu 40*

Talvisodan taustatekijöitä

- Talvisodan henki
  - Hyökkäys oli torjuttava! *sivu 41*
- Aseveli- ja puolustushenkeä
  - Monenlaista arvostelua *sivu 42*
  - Yhtenäinen kansakunta *sivu 43*
- Tilannearvio *sivu 45*

- Vakoilua ja maanalaista toimintaa
  - Ovelat organisaattorit *sivu 46*
  - Soluja ja soluttautumista *sivu 47*
- Läskikapina
  - Kapinan kulku *sivu 48*
  - Päällikkö ammutaan *sivu 49*
- Tapaus Kolosovski
  - Vaarallinen vakooja *sivu 50*

Yleistilanne ja ilmapiiri

- Kansainvälinen tilanne ja Suomi 1930-luvun lopulla
  - Diktaattorien shakkilauta *sivu 52*
- Hyökkäämättömyyssopimukset
  - Suomen ja Neuvostoliiton välinen hyökkäämättömyyssopimus 21.1.1932 *sivu 53*
  - Saksan ja Neuvostoliiton välinen hyökkäämättömyyssopimus 23.8.1939 *sivu 54*
- Salainen lisäpöytäkirja
  - Hyökkäämättömyyssopimuksen salainen lisäpöytäkirja *sivu 55*

- Toinen maailmansota syttyy
  - Sodanuhka Suomessa kasvaa *sivu 57*
  - Aluevaatimuksia *sivu 57*
- Mainilan laukaukset
  - Kömpelö provokaatio *sivu 58*
  - Talvisota alkaa! *sivu 59*

- Ylipäällikkö Carl Gustaf Emil Mannerheim (1867-1951)
  - Lapsuudenaika *sivu 60*
  - Palvelus Venäjällä *sivu 60*
  - Aasian tiedustelumatka *sivu 61*
  - Valtionhoitaja *sivu 62*
  - Suomen armeijan ylipäällikkö *sivu 63*
  - Viimeinen iltahuuto *sivu 63*
  - Carl Gustaf Emil Mannerheimin sotilasarvot *sivu 64*
- Ylipäällikön päiväkäsky no 1 *sivu 64*
- Sotilasvala *sivu 65*

Itärajan tilanne Pohjois-Suomessa

- Valmistautuminen vaikeuksiin
  - Komentajaksi Wiljo (Viljo) Einar Tuompo *sivu 67*
  - Korpiraja - 800 kilometriä! *sivu 68*
  - Edessä taktiikan muutos *sivu 69*
  - *Tilannekartta no 1* *** *sivu 70*
- Tilanne Kainuussa ja Suomussalmella syksyllä 1939
  - Joukkoyksiköiden perustaminen *sivu 71*
  - Joukkojen sijoittelu ja varustaminen *sivu 72*
  - Valmiuden kohottaminen *sivu 73*
- Rajavartiointi YH:n aikana
  - Kaksi rajaosastoa *sivu 74*
  - Rajoittava rajarauhasopimus *sivu 75*
  - *Tilannekartta no 2* *** *sivu 77*
  - Poikkeavat havainnot huomioitava *sivu 78*

Lyhyt tiivistelmä - Talvisota Suomussalmella

- Talvisota syttyy
  - Vastassa divisioonia! *sivu 79*
- Täydellinen yllätys
  - Suunnitelmat uusiksi *sivu 80*
- Erillinen Pataljoona 15 (Er.P 15) *sivu 81*
- Viivyttäen kohti Suomussalmen kirkonkylää
  - Vihollinen työntyy rajan yli *sivu 81*
  - Purasjoki -linjasta luovutaan *sivu 82*
- Pohjoisosan taistelujen kulku 30.11.-7.12.1939
  - Ensimmäiset laukaukset *sivu 83*
  - Vihollinen vyöryy päälle *sivu 86*
  - Viivyttäen vesistölinjalle *sivu 87*
  - *Tilannekartta no 3* *** *sivu 88*

- Kirkonkylä menetetään
  - Kirkonkylä poltetaan *sivu 89*
- Suomalaiset ottavat aloitteen
  - Tehtävä jotakin ja nopeasti! *sivu 90*
  - Painopisteen muutos *sivu 91*

- Raatteentiellä taistellaan
  - Selkeä suunnitelma *sivu 92*
  - Päähyökkäys alkaa *sivu 93*
  - Voimakas isku *sivu 93*
  - Vihollinen tuhoutuu *sivu 94*
- Siviiliväestön asema
  - Luonnoton tilanne *sivu 95*
  - *Tilannekartta no 4* *** *sivu 96*
  - Mittaamattomat kärsimykset *sivu 97*

Sota alkaa Suomussalmella

- Alkuryhmitys - Er.P 15
  - Komentajaksi Leo Kyander *sivu 100*
  - Pataljoonan kokoonpano *sivu 100*
- Pataljoonan keskitys rajalle
  - Kiire tulee *sivu 102*
  - Mistä saadaan miehiä? *sivu 103*
  - *Tilannekartta no 5* *** *sivu 104*
  - Taisteluasemat miehitetään Purasjoella *sivu 105*

Viheliäinen viivytys alkaa

- Marraskuun viimeinen päivä Juntusrannassa vuonna 1939 *sivu 107*

- Eristettyä elämää *sivu 107*
- Rajan takanakin oli ystäviä *sivu 108*
- Kauhun hetket *sivu 109*
- Pakoon! *sivu 110*
- Evakossa *sivu 111*
- Vankeuteen *sivu 111*
- Rajan kirot *sivu 112*

- Juoksukilpailua Juntusrannassa
  - Täydellinen yllätys *sivu 112*
  - Tapahtumat etenevät nopeasti *sivu 113*
  - *Tilannekartta no 6 **** *sivu 114*
- Luutnantti Keräsen seikkailuretki
  - Tiedusteluretki *sivu 115*
  - 163. Divisioonan komentajalle *sivu 116*
  - Vastassa vihollispartioita *sivu 116*
  - Iso-Oskari *sivu 118*

- Raatteesta kuuluu ammuntaa
  - Jos ”jotain sattuu” *sivu 119*
  - Jännitystä rajalla *sivu 120*
  - Nyt on lähdettävä! *sivu 121*
  - Ennusmerkkejä *sivu 122*
  - Pakoon *sivu 123*
  - Rajavartiosto toimii *sivu 124*
  - Surkea tilanne *sivu 125*
  - Vankina *sivu 126*
- Rauhatonta Raatteessa
  - Vihollisrykmentti työntyy rajan yli *sivu 127*

- Lisävoimia saadaan
  - Oma pataljoona tulee avuksi *sivu 129*
  - Täydennyspataljoonaa tarvitaan *sivu 130*
  - Periksi ei anneta *sivu 130*
  - Laulu seis! *sivu 131*

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA I

Suomussalmen talvisodan päättymisestä on kulunut tähän päivään mennessä kahdeksan täyttä vuosikymmentä. Kokoamieni teosten laajuuden vuoksi olen jakanut nämä Suomussalmen tapahtumat luettavuuden helpottamiseksi viiteen erilliseen teokseen.
Talvisota Suomussalmella I on ensimmäinen teos tästä viiden teoksen sarjasta, joka sisältää yksityiskohtaista kuvausta eversti Hjalmar Siilasvuon komentaman jalkaväkidivisioonan ankarista taisteluista Kainuun korvessa - Suomussalmella.
Kirjan sisältö noudattelee niin suomalaisdivisioonan kuin neuvostojoukkojen ja erillisten taisteluosastojen sekä yksittäisten miesten näkökulmasta sotarintaman tärkeimpiä tapahtumia.
Mukana on myös talvisodassa olleiden miesten omakohtaisia kommentteja sekä värillisiä piirroskarttoja ja valokuvia itse tapahtumapaikoilta.

Puna-armeija teki täysin yllättäen massiivisen yleishyökkäyksen Suomen valloittamiseksi. Omat joukot jouduttiin kokoamaan nopeasti eri puolilta Suomea torjumaan hyökkäävää vihollista.
Suomalaiset sotivat kuitenkin kotipaikkakunnastaan riippumatta ankarissa ääriolosuhteissa menestyksellisesti ja näyttivät vielä puutteellisista varustuksistaan ja pikakoulutuksestaan huolimatta osaamisensa osoittaen niin miesten kuin naistenkin keskuudessa ainutlaatuista uhrimieltä.
Yhteiskunnalliseen asemaan katsomatta, koti, uskonto ja isänmaa yhdistivät niin miehet kuin naisetkin samalle yhteiselle asialle taisteluun itsenäisyyden ja vapauden puolesta. Tästä sisäisestä tunnosta rakentui kaikkia suomalaisia yhdistävä ainutlaatuinen talvisodan henki.

MKT, tietokirjailija Väinö Mononen

9 789528 043218

BoD™ BOOKS on DEMAND

www.bod.fi